

La tragèdia de cal Pere Llarg d'Eduard Girbal



VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

EDUARD GIRBAL O LA LITERATURA DE PORRÓ

ARXIU SOLER BUSQUETS

>> **Eduard
Girbal Jaume**
(Girona, 1881 –
Barcelona, 1947).



El 2007 el Gremi de Llibreters va seleccionar les set obres que optaven al premi que atorga cada any. En l'edició anterior no s'havia inclòs cap obra escrita en català entre les seleccionades, però aquell any n'hi va haver una: la reedició de *La tragèdia de cal Pere Llarg*, d'Eduard Girbal Jaume (Girona, 1881 – Barcelona, 1947). El fet que els llibreters catalans consideressin que l'única obra en català que valia la pena valorar s'hagués publicat vuitanta anys abans va crear una certa polèmica. Quatre anys després, amb el cap fred, val la pena recuperar aquell llibre i plantejar-se la seva qualitat i la seva vigència.

El llibre que comentem és el tercer volum de la sèrie *L'agre de la terra*, de la qual el 2005 es va reeditar el segon, *L'estrella amb cua*, i fa pocs mesos el primer, *Oratjol de la serra*. En tot cas, *La tragèdia de cal Pere Llarg* es pot llegir de manera independent, malgrat que alguns personatges provenen dels volums anteriors. La novel·la narra un casament de conveniència orquestrat entre pares i tutors: la Custòdia, que té més rals que virtut, serà l'esposa d'en Peret, que és més bon jan que no pas llarg d'enteniment. Una vegada casats, ella és revela malagradosa i rebel, i ell no es veu amb cor ni tan sols de fer-li complir el que aleshores s'anomenava el deure conjugal. De mica en mica, sorgeix el drama en forma de rebutjos, sospites, baralles i morts, fins que en resulta el declivi absolut de Custòdia, que abandona la llar i entra en una espiral de misèria, vagabunderia, prostitució i alcoholisme.

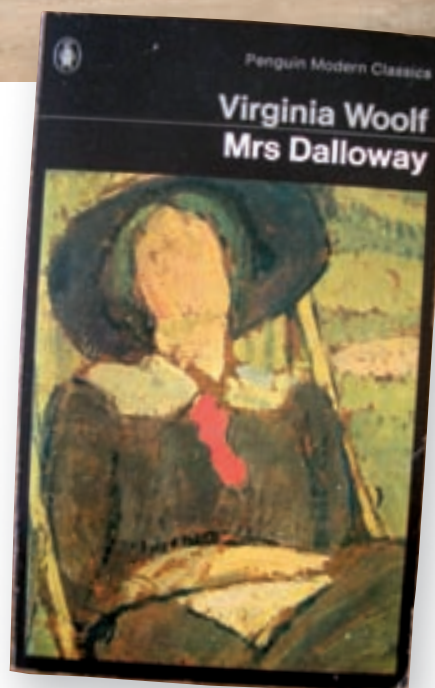
En el quart capítol, el narrador deixa anar un exabrupte contra els senyors de Barcelona, sobretot els que «pretenen bandejar dels llibres i dels escenaris tot lo que tingui tirat a porró, a barretina, a espartenya o costumisme». Eduard Girbal Jaume vol donar a la impremta un drama rural, i si el món va per una altra banda, pitjor per al món. El llibre està escrit als anys vint, quan Catalunya ja estava prou urbanitzada i industrialitzada, encara que fa l'efecte que l'autor s'hauria estimat més néixer unes quantes dècades abans. Però no és només la història, sinó sobretot el narrador el que resulta carrinçol, ja que constantment interpel·la el lector buscant una complicitat moral que, a mesura que passen els anys, resulta més difícil de trobar: «Les roses, després d'abastades, ja és sabut que passen de mà en mà o van d'un ram a l'altre i que, un cop passades o marfides, acaben totes de la mateixa fi». Per si a algun lector se li ha escapat el símil, rebla: «I com les roses de les vergelles que han saltat per sobre els murs, talment les dones...!». El destí de la Custòdia, una vegada ha comès el primer error, no té fre ni alternativa. Avui dia, tanmateix,



>> *La masia de cal Pere Llarg, avui cal Pere, a Salo, veïnat de Sant Mateu de Bages.*

el lector es pot sentir inclinat a entendre-la: voltada de gent mesquina, sense haver tingut cap possibilitat de triar el seu futur, es rebolca en el fang com si fos la millor revenja contra el món. Avui considerariem atenuants una educació deficient, una família repressiva i la consegüent manca d'autoestima, però llavors era titllada simplement de mala peça. El narrador pressuposa un lector masculí amb un coneixement limitat de la psique femenina: «Oh, el cap! El cap monstruosament foll -o incomprendiblement genial- de les dones!».

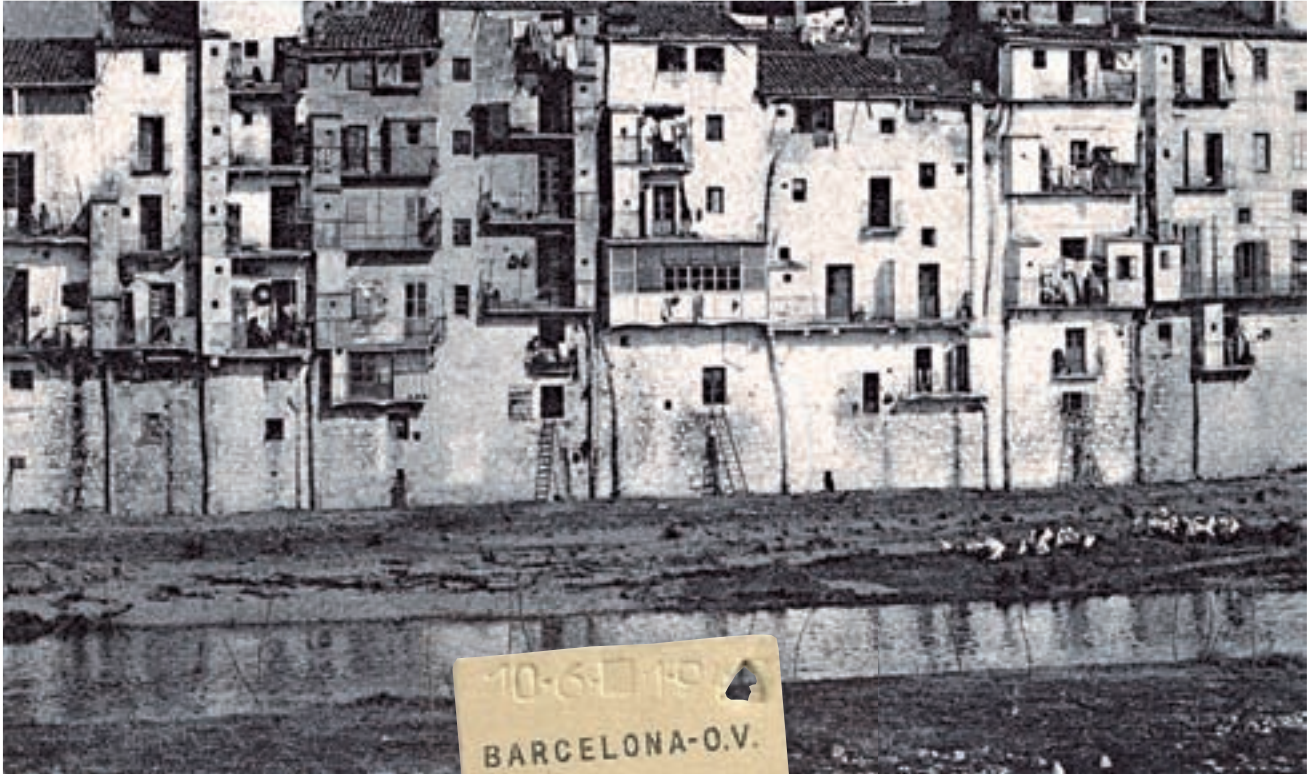
Val la pena recordar que el 1923, quan es va publicar *La tragèdia de cal Pere Llarg*, Virginia Woolf estava escrivint *Mrs. Dalloway*, una novel·la urbana, amb un narrador modern i una visió comprensiva del gènere femení. De fet, si algú ignorés el que significa el concepte de literatura patriarcal, n'hi hauria prou de recomanar-li la lectura d'Eduard Girbal Jaume, on les dones es capturen d'una manera més independent del que el narrador està disposat a reconèixer. En termes literaris, les seves opcions explícites són tot el con-



trari del que ha consagrat el segle vint: «Jo no em considero pas un escriptor, lector, però si mai arribés a esser-ho tingues per segur que ho podria ser dolent, però ho seria honrat». Aquesta honradesa, amb tot, no li permet desfer-se dels prejudicis més recalitrants de l'època. De fet, no és cap bestiesa veure la Custòdia com una dona que s'avança al seu temps, una pionera de les dones que vindrien després, les quals podrien fer legalment tot el que a ella l'ha condemnat a la maledicència, a la solitud i al fracàs.

Eduard Girbal Jaume vol donar a la impremta un drama rural, i si el món va per una altra banda, pitjor per al món

AUTOR: ÀNGEL TOLDRÀ VAZÓ. FONDS EMB. INSPAII, CENTRE DE LA IMATGE. DIPUTACIÓ DE GIRONA



>> *Les cases del riu Onyar, els anys 30 del segle passat.*

I, no obstant això, el llibre té virtuts. La llengua, sobretot. Ambientada al Bages i el Solsonès, utilitza un registre versemblant, farcit de dialectalismes que han pervingut fins avui en la llengua oral, tot i que no solem trobar-los en els llibres. Així, els pronoms tenen formes plenes (*te, ne*), els verbs es pronuncien de manera espontània (*poguer, gonyar*) i moltes paraules s'escriuen com sonen, en comptes de sonar com s'escriuen (*xacolata, aixís, professó, allavores, quefe*).

Un dels moments més memorables del llibre és el viatge en tren que fa Custòdia a la ciutat de Girona. En el vagó hi ha tot de personatges alegres i xerraires que li donen ocasió de fer el que el narrador anomena «observacions filològiques». Així, s'adona que els passatgers diuen *afeques, quebre, numbru, uncle, iré, eixurit, poc ho sé pas...* Fins que el seu company de viatge la informa: «Són de la banda de Figueres, sap...? Amb això ja està dit». No és estrany, doncs, que un dels passatgers pronuncii el vell adagi: «Ni

pedra rodona, ni gent de Girona». Sorpren, en canvi, que unes pàgines després sigui el mateix narrador el que, adoptant el punt de vista de la protagonista, escriui: «L'Onyar! Aquella mena de claveguera, de comuna al descobert que els ciutadans de la Immortal s'han ben regut que els converteixen en moradors d'una segona Venècia!».

D'observacions filològiques també en fa, en el pròleg del llibre, Enric Cassasses, un dels escriptors actuals més

sensibilitzat per la llengua, i més encara pel geni de la llengua, i pel geni del lloc, i fins i tot pel lloc del geni. És ell qui ha estimulat la revifalla de l'obra d'aquest autor, reeditada a Edicions de 1984. En els tractats sobre literatura catalana, Girbal Jaume sovint no hi apareix, i encara si hi és se'l considera membre del modernisme o del romanticisme, dos moviments que ja estaven morts i enterrats quan ell escrivia. Resulta molt més fàcil d'encasellar -i, doncs, de presentar com a model i, per tant, de recomanar i reeditar- un autor com Josep Pous i Pagès perquè és un modernista de manual, encara que el tractament de la llengua que fa Eduard Girbal Jaume sigui molt superior. Tots dos comparteixen un gust per personatges dotats d'una psicologia binària -si no ets bo, ets dolent-, que avui dia trobem més pròpia del catecisme que d'una novel·la.

Vicenç Pagès Jordà és escriptor.

A Girbal Jaume se'l considera membre del modernisme o del romanticisme, dos moviments que ja estaven morts i enterrats quan ell escrivia